

Старостина Христина Филипповна-

учитель начальных классов

МБОУ «Дулгалахская СОШ им.И.И.Котельникова»

Томтор/Верхоянский

А.И. Софронов – Алампа айымньыларынан

олобун олуктарын алын кылаас оѳолоругар билиһиннэри.

Сыала-соруга:

- 1). А.И. Софронов - Алампа олоѳун кэрдиис кэмнэрин бэйэтэ суруйбут хоһооннорунан кэнчээри ыччакка тириэрдии.
- 2). Айымньы ис хоһоонун өйдүүр, ырытар сатабылы сайыннарыы.
- 3). Сахалы тыл саппааһын байытыы.
- 4). Саха буоларбытынан киэн туттуу тыынын ингэрии.
- 5). Төрөөбүт дойдуга тапталы иитии.

Олоххо суолтата: саха литэрэтиирэтин төрүттээччилэртэн биирдэстэрэ, дэгиттэр бөлүһүөк суруйааччы Анемподист Иванович Софронов – Алампа айымньылары саха омуга инникилээх буоларыгар сүдү улахан кылаат буолар.

Сабаѳалааһына: оѳолорбут Алампа айымньытын киэн эйгэтигэр уһуйулан, өбүгэбит үтүө үгэстэрин ингэринэн улааттахтарына, саха норуота инникитин күүстээх, көнүл, самныбат саргылаах буола сайдарыгар төһүү күүс буолара саарбаѳа суох.

Саха литературатын төрүттээччилэртэн биирдэстэрэ, талааннаах суруйааччы, театры төрүттээчи, бастакы сахалы ханыаты, сурунаалы таһаарсыбыт маннайгы журналист, поэт, драматург Анемподист Иванович

Софронов – Алампа Таатта улууһун Дьохсоҕон нэһилиэгэр сэттиньи 14 күнүгэр 1886 сыллаахха төрөөбүтэ. Ийэтин сылаас тапталын үс эрэ күн билбитэ. Оҕолоругар табыллыбат дьон оччотооһу кэм үгэһинэн абааһыттан куоттаран, атын дьонно ииттэрэ биэрэллэрэ. Төрөппүт дьонугар уон түөрт сааһыгар биирдэ кэлэр. Суруйааччы ийэтин суохтаан суруйбут тыллара:

Күүттүм, күүттүм көстүбэтин,

Күндү күлүккүн көрдөрбөтүн!

Кэтэстим, кэтэстим – кэлбэтин,

Кэрэ кэмэлдьигин кэпсээбэтин!

Эйигин сүрэхпинэн көрөбүн,

Санаабынан таайабын.

Аттыбар баар буолан

Күөмэйбин көндүөрүт.

Тыыммын уһат,

Тылбын сымнат!

Алампа Софронов саныыр санаатын, олоһу көрүүтүн хоһоонноругар олус толорутук көрдөрбүт. Кини 14 сааһыгар оскуолаҕа киирбитэ уонна икки сылынан үөрэҕин ситиһиилээхтик бүтэрбитэ. Оччотооһу ыар олох, оонньооммотох оҕо саас баҕа санааларын манньык хоһуйбута:

Оҕо – оҕо эрдэххэ,

Оонньоомохтоон хаалыабын.

Эдэр – сэнэх эрдэххэ,

Этэн – тыынан биэриэбин!

Санаарҕаахтаан сылдьарбыт,

Сатаммата буолаарай.

Оонньоу - көрүлүү сылдьарбыт,

Ордукуура буолаарай!

Анемподист Софронов таптыыр кэргэнин саха поэзиятыгар бастакынан үрдүк кэрдиискэ таһаарбыт, танара оностон үнпүт – сүктүбүт поэт буолар. Кини 14 сыл бииргэ олоҕорбут кэргэнэ, саха бастакы актрисата Евдокия Константиновна Яковлева этэ. Сүдү поэт тапталлаах доҕоругар анаабыт истин тыллара:

Ньургуйуннааҕар

Ньюолдыаҕай ньуурдаах,

Ньалҕайдааҕар намчы лабаалаах,
Сибэккитээҕэр тэтэргэй имнээх.
Күөх уу долгун курдук
Күөгэлдьигэс бэйэлээх
Көмүс доҕорум.

1927 сыллаахха дойдум, дьонум туһа диэн «Саха омук» сурунаалга айымньылаахтык үлэлии сырыттабына, «Ксенофонов саагыбарыгар» кыттыспыт диэн сымыйа балыырга түбэһиннэрэллэр. Алампа 5 сыл хараҥа хаайыыга сытан, аҕатыгар суруйбут суруга:

Хаамарым харабыллаах,
Сылдьарым сыаптаах,
Олорорум остуруоктаах,
Аһырым ахсааннаах,
Утуйарым уочараттаах,
Туттарым сокуоннаах,
Кэпсэтэrim кэтэбиллээх,
Барыта баһылыктаах.
Холбуу тутан
Холобурдаатаахха.
Кэнним – кэтит кэпсээн,
Инним – им – балай...

Хараҥа хаайыыттан босхолонон, ахтылҕаннаах төрөөбүт дойтутугар үктэнэн туран бу маннык туойбута:

Дорообо, дойдум,
Тоҕотун тонноомо,
Туоһулуу сураама.
Туората көрүмэ...
Аһы халлаан анныттан айаннаан.
Сылайа сындаыйан.
Ахта аймаһыйан
Эйиэхэ,

Эргиллэн кэллим...

Анемподист Иванович Софронов олобун суруйбут айымньыларыттан ааџан, ырытан биллибит. Дьарыкпытын Николай Слепцов «Алампа барахсан» анабыл хоһоонунан түмүктүүбүт.

...Алампа барахсан дэгиттэр үлэн

Улуукан дэтэргэ дьүөрэлээх,

Тыл күүһүн баараџай аџата

Бар дьонтон улахан баһыыба!...

...Сүдү талааннар сүгүрүйэ

Күн бүгүн норуотун умнубат.

Үйэттэн үйэџэ астына

Кэнчээри ыччатын кэриэстиэ!

Саха норуотун тапталлаах суруйааччыта А.И. Софронов - Алампа чаџылхай аата, айымньылары уостан – уоска бэриллэн үйэлэргэ хаалыахтара.